

deū: qz nullarū virū est: nullarū facultatū: ne cū se cōmouerit in supplicū rapiat: cessat timore hoīs z si nō dei. Potētes aut mūdi reges: nobiles nisi deū timeāt quid timebūt: Sed p̄dicatur illis: z p̄cutiuntur framea bis acuta. **B**icif illis quia est q̄ ponat alios ad dexteram: alios ad sinistraz: vt dicat eis q̄ a sinistris sunt: **I**te in ignem eternū q̄ parat̄ est diabolo z angelis ei⁹. **N**ondū diligūt iusticiā: sed timeant penā: z timēdo penā iā acceperūt cōpedes: z in vinculis ferreis eruditur. **V**enit ad nos potens homo de seculo: offendit illū vxor sua: aut forte cōcupiuit alterius pulchritē: aut alterā dinozem: vult dimittere eam quā habet z nō facit: audit a seruo dei: audit a p̄beta: audit ab Ap̄lo z nō facit: audit ab eo in cuius manibus est framea bis acuta: nō facies: nō lz tibi: nō pmisit de⁹ di mitti vxores excepta causa fornicationis: **A**udit hoc: timet z nō fac. **P**edes leues iam p̄grediebātur in lapsum: cōpedibus tenētur: habet vincula ferrea: timet deum. **B**icif illi: **D**amnabit te deus si feceris: iudex est sup̄ oēs: audit gemitū vxoris tue: reus teneberis in cōspectu eius. **H**ac p̄cuti piscēna blādif: hac p̄ea deterref. **I**bat. n. ad sentiēdū prauē cupiditati: nisi vincula ferrea retinerēt. **B**icaz qd̄ plus est. **S**z dicat: **C**ōnere iam volo: nolo iam vxorem: nō p̄t. **Q**uid si tu vis z illa nō vult: **N**ūqd̄ p̄ continentā tuam debes illam facē fornicariam: **S**i alij nupserit te viuo: adultera erit. **N**on vult tali lucro deus compensare tale damnū. **R**edde debitū: z si non exis: redde. **P**ro sanctificatione p̄fecta deus tibi cōputauit: si quod non debet exis: s̄ reddis qd̄ debetur vxori. **T**imes nō facis: p̄cutiuntur vincula tua. **A**udi quia vinculis ferreis constrictus es. **A**lligatus es vxori: ne quesieris solutionē. **S**uz est: ferreum est. **N**am quando dominus hoc ait: ostendit quia vinculū est ferreū. **A**dolēscētes audite: **V**incula ferrea sunt: nolite pedes mittere: ne euz miseritis: artius cōstringamini cōpedibus. **T**ales compedes cōsolidant vobis z episcopi manus. **N**ūquid nō fugiunt in ecclesia cōpediti z soluitur: **H**i viri fugiunt huc volētes dimittere vxores suas: z hic artius colligantur. **N**emo soluat has cōpedes: quos de⁹ cōiunxit homo nō separet. **S**ed dura sunt vincula. **Q**uis nescit ipsam duriciā: **B**oluerūt apostoli z dixerūt: **S**i talis causa ē

cū vxore non expedit nubere. **S**i vincula ferrea sūt: nō opus est vt illic pedes mittantur. **E**t dñs. **N**ō oēs capiunt verbū istud: s̄ q̄ p̄t cape capiat. **A**lligat̄ es vxori: ne quesieris solutionē: qz alligat̄ es vinculis ferreis. **S**olut̄ es ab vxore: ne quesieris vxores: nō te obliges vinculis ferreis. **A**t faciāt in eis iudiciū p̄scriptū: s̄ ē iudiciū qm̄ faciūt sancti sup̄ oēs gentes. **Q**uare p̄scriptū: **Q**uia ista antea cōscripta sunt: z mō cōplentur. **E**cce mō sūt: aliqui legebant z nō fiebāt. **E**t cōclufit ita. **G**loria hec est oibus sanctis ei⁹. **P**er totū mundū: z per vniuersas gētes: hoc sancti agūt: z sic glorificant̄: sic exultant deū in faucib⁹ suis: sic letant̄ in cubilibus suis: sic exultāt in gloria sua: sic exaltātur in salute: sic cantāt canticum nouū: sic dicunt **A**lleluia: corde: ore vita: **A**men.

ExPLICIT Tract. de p̄s. CXLIX.
ExPLICIT Tract. de p̄s. CL.

Prefatio.

Quāuis ordo psalmoz qui mihi magni sacramēti videntur cōtinere secretuz: nondū mihi fuerat reuelatus. **T**amē qz oēs centū qn̄quaginta numerātur: etiā nobis q̄ totius ordinis eorū altitudinē adhuc acie mentis nō penetrauimus: insinuat aliqd̄: **U**si nō impudēter q̄ntū dñs adiuuat: disputare possum⁹. **P**rimū q̄ndenarius numer⁹: ex q̄ iste multiplicat̄. **Q**d̄ em̄ valent q̄ndecim in ordine singuloz: s̄ valēt centū q̄nq̄ginta in ordine denaroz: qm̄ q̄ndecies denos faciūt: hoc valēt mille q̄ngenti in ordine cētenaroz: qm̄ q̄ndecies centeni sunt: hoc valent q̄ndecim milia in ordine millenaroz: qm̄ q̄ndecies mille sunt. **Q**uindenarius q̄ numerus cōcordiā significat duum testamētōrū. **I**n illo em̄ obseruat̄ sabbatū qd̄ significat quietē: in isto dñicus dies qui significat resurrectionē. **S**abbatū autē est dies septimus: dominic⁹ vero post septimū qd̄ nisi octauus: idē qui p̄mus habēdus est. **I**pse em̄ dicitur etiā vna sabbati: vt deinde sit secunda: tertia: quarta: z viceps vsq̄ ad septimū sabbatū. **A**d dominico autē vsq̄ ad dominicū octauus est dies: vbi testamēti noui reuelatio declarat̄: qd̄ in veteri tanq̄ sub terrenis p̄missionibus tegebatur. **S**eptē porro z octo quindenarii sūt. **T**ot sunt z cantica que appellātur graduum: qm̄ totidem fuerūt etiam templi gradus. **D**einde etiā quinq̄genarius numer⁹

magnū sacramentū p̄sagerit. **C**ōstat enim de septimana septimanarū: addito vno tā-
 q̄ ip̄o octauo ad q̄nquagenariū numerum
 terminādū. **S**epties quippe septē quadra-
 ginta nouē faciūt: quib⁹ vnus addit vt fa-
 ciant q̄nquaginta. **Q**ui numerus q̄nqua-
 genari⁹ vsq̄ adeo magne significatiōis est:
 vt ex dñi resurrectione tot dieb⁹ cōpletis ip̄o
 q̄nquagenario die venerit sup eos q̄ in chri-
 sto fuerāt cōgregati sp̄s sanct⁹. **Q**ui spirit⁹
 sanct⁹ in scripturis septenario p̄cipue nu-
 mero cōmendat: siue apud Esaiam: siue in
 Apocalypsi: vbi ap̄tissime septem sp̄s dei
 phibent: p̄pter opationē septenariā vnus
 eiusdēq̄ sp̄s. **Q**ue opatio septenaria per
 Esaiam p̄phetā ita cōmemorat. **R**equiescet
 sup eum sp̄s dei: spiritus sapiētie et intelle-
 ctus: spirit⁹ cōsilij et fortitudinis: spirit⁹ sci-
 entie et pietatis: spirit⁹ timoris domini. **I**p̄e
 debet intelligi timor dñi castus p̄manens ī
 seculū seculi. **S**eruilē aut timorē cōsumma-
 ta caritas foras mittit: et nos liberos facit ne
 seruilia opa faciam⁹ que sabbato phibent.
Caritas aut dei diffusa est in cordibus no-
 stris p̄ spiritū sanctum qui datus est nobis.
Hinc quoq̄ sp̄s sanct⁹ septenario numero
 cōmendat. **Q**ui quagenariū vō etiā in q̄-
 draginta et decē dñs dispartitus ē. **D**ie q̄ppe
 quadragesimo post resurrectionē suā ascē-
 dit in celos: ac deinde cōpletis dieb⁹ decē
 misit spiritū sanctū: quadragesimo scz nu-
 mero tpalem in hoc mūdo cohabitationez
 cōmendās: qm̄ quaternari⁹ in q̄drage-
 nario numerus p̄ualet. **Q**uatuor aut partes
 habet mūdus et annus: denario vō addito
 velut mercede p̄ impleta lege bonis ope-
 ribus reddita: ipsa eternitas figurat. **H**ūc
 q̄nquagenariū triplū habet centesim⁹ et q̄n-
 quagesim⁹ numerus: tanq̄ eū multiplicā-
 uerit trinitas. **U**nde et hac causa nō incō-
 uenienter intelligim⁹ istū numerū esse psal-
 morū. **N**am et in illo numero pisciū q̄ capti
 sunt retib⁹ post resurrectionē: missis ad cen-
 tum q̄nquaginta: additis tribus velut ad-
 monitio videt facta in quot partes debeat
 iste numer⁹ dispartiri: vt ter habeat q̄nquage-
 nos: q̄q̄ ille numer⁹ pisciū habeat et aliam
 rationē multo subtiliorē et iocūdiorē: q̄ de-
 cem et septē in trigonū missis: id est ab vno
 vsq̄ ad decē et septē omnib⁹ cōputatis: ad
 eundē numerū puenit. **I**n decē autē lex: in
 septē vō ḡra significat: qz legē non implet:
 nisi caritas dei diffusa in cordib⁹ nr̄is p̄ spi-

ritū sanctū qui septenario numero signifi-
 catur. **Q**uod ergo quidā omnīū psalmorū
 quinq̄ libros esse crediderunt: illud secuti
 sunt: quotiens in fine psalmi dictum fuerit:
 fiat. nat. **S**ed hui⁹ dispartitionis rationē cuz
 vellem cōprehendere nō valui. **Q**uia nec
 ip̄e q̄nq̄ ptes equales sunt inter se: et si non
 scripture quātitate: saltē psalmorū ip̄o nu-
 mero: vt tricenos haberēt. **E**t si vnusquisq̄
 libri finis est: fiat fiat. **C**ur liber quint⁹ idēq̄
 et vltim⁹: nō eodem fine sit terminat⁹: meri-
 to queri pōt. **N**os autē scripture canonice
 auctoritatē sequētes: vbi legit: **S**criptū est
 in libro psalmorū: vnū psalmorū librū esse
 nouim⁹. **E**t video quidē quō et h̄ verū sit.
Et illud si verū est: huic vō non reluctetur.
Fieri cū potest vt aliqua cōsuetudine litte-
 rarū hebraicarū vn⁹ liber dicat: qui cōstat
 ex pluribus. **S**icut ex ecclesijs plurib⁹ vna
 cōstat ecclesia: et ex plurib⁹ celis vnū celū.
Nō em̄ celorū aliquod p̄termisit qui dixit:
Auxiliū meū a dño: qui fecit celos et terrā.
Et cū scriptura dicat: **E**t vocauit deus fir-
 mamentū celū: et aquas esse sup firmamen-
 tum: hoc est sup celum: non mentit eadem
 scriptura dicens. **E**t aque q̄ sup celos sunt:
 laudent nomen domini: quia non ait: super
 celū. **E**t vna terra ex multū tris. **N**ā et orbē
 fr̄e et orbē terraz: quotidiana cōsuetudine
 dicim⁹. **E**t qui ait: scriptum est ī libro psal-
 morum: **Q̄q̄** mos loquēdi sic se habeat: vt
 vnū insinuare librum esse voluisse videat:
 tamē responderi potest in libro psalmorum
 esse dictum: in aliquo libro eorum quinq̄.
Quod in vsu locutionis vsq̄ adeo vel nō
 est: vel raro est: vt etiam duodecim prophe-
 tarum vnum librum esse ideo persuadeat.
Quia similiter legitur. **S**icut scriptum est
 in libro p̄phetarum. **S**unt etiam qui vni-
 uersas omnino scripturas canonicas vnū
 librum vocent: quod valde mirabili et diui-
 na vnitae concordent. **E**t hinc esse dictū:
In capite libri scriptum est de me: vt faciā
 volūtatem tuam. **U**t sic intelligat p̄ filium
 pater fecisse mūdum. **C**uius conditio prin-
 cipium scripturatum est in libro geneleos.
Uel magis quia p̄phetia videtur esse: non
 facta narrans: sed futura p̄nunciās. **N**on
 enim ait: qd̄ fecerim: sed vt faciam: siue vt
 facerē volūtatem tuam. **A**d illud hec sen-
 tentia referēda ē: qd̄ in p̄mis ptibus eiusdē
 libri scriptū ē: **E**rūt duo in carne vna. **Q**d
 sacramentū magnū dicit ap̄tus: in chris-
 to

in ecclesia. Quis et iste psalmoz liber potest significat intelligi: vbi dictu est. In capite libri scriptu est de me: vt facia voluntate tua. Sequit enim: Deus meus volui: et legem tua in medio cordis mei. De ipso quippe accipit prophetat in capite libri huius: psalmus ipse primus: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum: et in via peccatorum non stetit: et in cathedra pestilentie non sedit: Sed in lege domini fuit voluntas eius: et in lege eius meditabitur die ac nocte. Ut hoc sit quod dictu est: Deus meus volui: et legem tua in medio cordis mei. Quod autem sequit: Euangelizauit iusticia tua in ecclesia magna: congruenti ad illud refert: Et erunt duo in carne vna. Sive ergo illud: sive hoc intelligat quod dictu est: In capite libri: liber iste psalmozum per quinquagenos si per ipsos quinquagenarios articulos interroget: magnu aliquid et valde dignu consideratione respondet. Non enim frustra mihi videtur quinquagesimus esse de penitentia: Centesimus de misericordia et iudicio: Centesimus quinquagesimus de laude dei in sanctis eius. Sic enim ad eterna beatitudinem tendimus vitam. Dum peccata nostra damnando. Beinde bene viuendo: vt post condemnata vitam mala: gestamus bona: mereamur eterna. Secundum propositum enim occultissime iusticie bonitatisque sue: de quos predestinauit: illos vocauit. Et quos vocauit: ipsos et iustificauit. Quos aliter iustificauit: ipsos et glorificauit. Predestinatio nostra non in nobis facta est: sed in occulto apud ipsum in eius presentia. Tria vero reliqua in nobis sunt: vocatio: iustificatio: et glorificatio. Vocamur per predicationem penitentie. Sic enim cepit dominus euangelizare: Agite penitentiam: appropinquabit enim regnum celorum. Iustificamur in vocacione misericordie: et timore iudicii. Hinc est quod dicit: Deus in nomine tuo saluum me fac: et in virtute tua iudica me. Non timet iudicari: qui impetrauerit ante saluari. Vocati: renunciamus diabolo per penitentiam: ne sub iugo eius remaneamus. Iustificati: sanamur per misericordiam: ne iudicium timeamus. Glorificati: transimus in vitam eterna: vbi deus sine fine laudamus. Ad hoc pertinere arbitror quod dominus ait: Ecce efficio demonia: et sanitates perficio hodie et cras: et tertia die consummor. Quod etiam in triduo sue passionis et dormitionis: et euigilationis: ostendit. Crucifixus est enim et sepultus: et resurrexit. In cruce de principibus et potestatibus triumphauit. In sepulchro requieuit. In resurrectione exultauit. Penitentia cruciat. Iusticia tranquillat.

Vita eterna glorificat. Penitentie vox est: Misere mei deus: secundum magnam misericordiam tua. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Hoc offert sacrificium deo: spiritum contribulatum: cor contritum et humiliatum. Iusticie christi vox est in electis suis: Misericordiam et iudicium cantabo tibi domine: psallam et intelligam in via immaculata: quoniam venies ad me. Per misericordiam quippe adiuuamur ad faciendam iusticiam: vt securi ad iudicium veniamus: vbi dispuntur de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem. Quo versu psalmus iste concluditur. Et vite eterne vox est:

Expositio psalmi.

Laudate dominum in sanctis eius: Et in eis quos glorificauit. Laudate eum in firmamento virtutis eius. Laudate eum in virtutibus eius: Vel vt alii interpretati sunt: In potentatibus eius: Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Oia ista ipsi sunt sancti eius: quod dicit apostolus: Et nos sumus iusticia dei in ipso. Si ergo iusticia dei quam fecit in eis: cur non et virtus dei quam fecit in eis: vt resurgerent a mortuis? Nam et in christi resurrectione virtus maxime commendat: quia in passione infirmitas fuit: dicente apostolo: Et si crucifixus est ex infirmitate nostra: sed viuit ex virtute dei. Et alio loco. Ad conscendum inquit eum: et virtutem resurrectionis eius. Optime autem ait: In firmamento virtutis eius. Firmamentum est enim virtutis: quia iam non morietur: et mors eius ultra non dominabitur. Cur non et potentatibus dei dicantur: quos in eis fecit? Immo ipsi sunt potentatus eius. Quod dictus est: nos sumus iusticia dei in ipso. Quid enim potentius: quam regnare in eternum: sub pedibus positus omnibus inimicis? Cur non ipsi sunt etiam multitudo magnitudinis eius? Non quia ipse magnus est: sed quia magnos eos fecit: tam multos: hoc est milia milium. Sicut aliter intelligitur iusticia qua est ipse iustus: aliter quam in nobis facit: vt nos simus iusticia eius. Ideo ipsi sancti sunt in omnibus musicis organis: deinceps significati ad laudandum deum. Quod enim proposuit dicens: Laudate dominum in sanctis eius. Hoc exequitur: varie significans eosdem ipsos sanctos eius. Laudate eum in sono tube: propter laudis excellentissimam claritatem. Laudate eum in psalterio et cithara. Psalterium est de superioribus laudans dominum. Cithara de inferioribus laudans deum. Tanquam de celestibus et terrestribus. Tanquam eum qui celum et terram

fecit. Jam quippe in alio psalmo exposuimus: Psalterium desuper habere sonorum illud lignum cui nervorum series: ut meliorem sonum reddat incabit. Quod lignum cithara inferi habet. **Laudate eum in tympano et choro:** Tympanum laudat deum: cum iam in carne mutata nulla est terrene corruptionis infirmitas. Be corio quippe fit tympanum: exiccato atque firmato. Chorus laudat deum: quoniam laudat eum pacata societas. **Laudate eum in chordis et organo.** Chordas habet et psalterium et cithara: quae super commemorata sunt. Organum autem generale nomen est omnium vasorum musicorum: quous iam obtinuerit consuetudo: ut organa proprie dicantur ea quae instant foliis. Quod genus: significatum habet esse non arbitror. Nam cum organum vocabulum grecum sit: ut dixi: generale omnibus musicis instrumentis: his cui folles adhibentur alio greci nomine appellatur. Est autem organum dicatur: magis latina et ea usitata est vulgaris consuetudo. Quod autem in chordis et organo: videtur mihi aliquid organum quod chordas habeat: significare voluisse. Non enim sola psalteria et cithare chordas habent: Sed quia in psalterio et cithara propter sonum ab inferiis et superioribus aliquid iunctum est: quod scilicet haec distinctio possit intelligi: aliud nos in ipsis chordis querere admonuit: Quia et ipse sunt caro: sed iam a corruptione liberate: quibus fortasse ideo addidit organum: non ut singule sonent: sed ut diversitate concordissima consonent: sicut ordinantur in organo. Habebunt enim etiam tunc facti dei differentias suas: consonantes: non dissonantes: id est consentientes: non dissentientes: Sicut fit suavissimum canticum ex diversis quidem: sed non in se adversis sonis. Stella enim a stella differt in claritate: Sic et resurrectio mortuorum. **Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: laudate eum in cymbalis iubilantibus.** Cymbala in invicem tangunt: ut bene sonent. Ideo a quibusdam labijs nostris copata sunt. Sed melius intelligi puto in cymbalis quodammodo laudare deum: dum quoscumque honorat a patre suo: non a se ipso: et in invicem honorantes dant laudem deo. Ne quis autem cymbala intelligeret quae sine anima sonant: ideo puto additum: in cymbalis iubilantibus: Jubilatio namque: id est ineffabilis laus: non nisi ab anima proficiscitur. Nec pretereundum existio: quod musici docent: et res ipsa manifesta est: tria esse genera sonorum: voce: flatu: et pulsu. Voce: ut est per fauces et arterias: sine organo aliquo canticis hominis. Flatu: sicut per tibia vel quid eiusmodi. Pulsu: sicut per citharas

vel quid eiusmodi. Nullum itaque genus hic pretermittendum est. Nam vox est in choro: flatu in tuba: Pulsu in cithara. Itaque adhaec: Spiritus: Corpus. Sed per similitudines: non proprie tates. Quid ergo proposuit laudate dominum in factis eius: Quibus hoc dixit: nisi eis ipsis: Et in quibus ut deum laudet: nisi in seipsis: Vos enim sancti eius inquit virtus eius est. Sed quae fecit in vobis: Et poterat eius: et multitudine magnitudinis eius: quae fecit et ostendit in vobis. Vos estis tuba: psalterium: cithara: tympanum: chorus: chorde et organum: et cymbala iubilantibus benefonantia: quae personantia. Vos estis haec omnia. Nihil hic vile: Nihil hic transitorium: Nihil hic lubricum cogitur. Et quia saepe secundum carnem mors est. **Omnis spiritus laudat dominum.**

Beati Aurelij Augustini Hipponensis epi: de centesimo quinquagesimo et ultimo tercio Quinquagesimo psalmo Tractatus feliciter explicit.

Post exactam diligentem emendationem: Auctore deo: perfectum est insigne atque clarum hoc opus explanationis psalmorum: Beati ac magni doctoris Augustini. Opus reuera maiori commendatione se dignum exhibens legitur: quibusvis vobis explicari possit: ut et ex praefatione et prologo ipsius evidenter colligi potest. Quanto vero studio et acuratione castigatum: emendatum: et ordinatum sit: hi iudicent qui illud alijs similibus sibi: siue manu scriptis: siue ere impressis literis contulerint. Consumatum Basilee per magistrum Joannem de Amerbach. Anno domini. MD. cccc. lxxxix.

Wrens - Arnie